

การวิเคราะห์การศึกษานโยบายสาธารณะแนวสหสาขาวิชาด้วยวิธีวิเคราะห์อภิมาน Analysis of the Interdisciplinary Study of Public Policy With Meta-Analysis

ธนวัฒน์ พิมลจินดา และสุณี หงษ์วิเศษ*
คณะการจัดการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยบูรพา

Thanawat Pimoljinda and Sunee Hongwiset*
Faculty of Management and Tourism, Burapha University

Received: December 16, 2019

Revised: January 31, 2020

Accepted: February 12, 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจการศึกษานโยบายสาธารณะในเชิงสหสาขาวิชา และปัญหาอุปสรรค อาศัยการวิเคราะห์อภิมาน (Meta-analysis) จากบทความที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะที่เผยแพร่ในวารสารระดับเทียร์ 1 และเทียร์ 2 ที่ปรากฏอยู่ในฐานข้อมูลระดับนานาชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 ถึงปี พ.ศ. 2559 โดยมีการคัดกรองด้วย Search Engine ประกอบด้วย “ชื่อเรื่อง” “วัตถุประสงค์” “คำสำคัญ” “เอกสารฉบับเต็ม” จนเหลือ 45 เรื่อง จากทั้งหมด 3,228 เรื่อง โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิช่วยคัดกรองบทความจำนวน 2 คน วิธีการวิเคราะห์ เน้นสาขาวิชาของบทความ จำนวนผู้เขียนต่อบทความ และความเชี่ยวชาญของผู้เขียน รวมทั้งแนวคิดหรือทฤษฎีที่อ้างอิง และระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ ผลการวิเคราะห์ พบว่า การศึกษานโยบายเป็นหัวข้อที่ปรากฏอยู่ในสาขาวิชาทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ทว่าการศึกษานโยบายในกลุ่มนักรัฐศาสตร์ หรือรัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งถือเป็นวิชาสำคัญ กลับมีความเป็นสหสาขาวิชาน้อยกว่าการศึกษานโยบายโดยนักวิชาการทางด้านวิทยาศาสตร์กายภาพและชีววิทยา การศึกษานโยบายของนักรัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ ยังคงเน้นการทดสอบ และพัฒนาทฤษฎีโดยอาศัยกรณีศึกษา มากกว่าที่จะเน้นการพัฒนาแนวทาง หรือระเบียบวิธีในการบูรณาการศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานโยบาย ปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนา คือ ความรู้และประสบการณ์ของนักวิชาการที่แตกต่างกันในแต่ละกลุ่ม แนวทางการศึกษาและระเบียบวิธีวิจัยที่มีความแตกต่างกัน และการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างนักวิชาการจากต่างสาขาวิชาที่ยังจำกัด ดังนั้น การวิเคราะห์นโยบายในเชิงสหสาขาวิชา จำเป็นต้องพิจารณาบริบทของปัญหา และนำจุดเด่นของแต่ละสาขาวิชามาประยุกต์ในแต่ละสถานการณ์ที่มีตัวแปรแตกต่างกัน

คำสำคัญ: นโยบายสาธารณะ สหสาขาวิชา การวิเคราะห์นโยบายในเชิงสหสาขาวิชา การตัดสินใจ

Abstract

This article focused on the study of public policy as an interdisciplinary subject, including problems and obstacles. A meta-analysis approach was employed to examine all public-policy-analysis related papers which were published between year 2007-2016 in tier 1 and tier 2 of the international database indexed journals. Search engine was used to refined 3,228 articles with “title” “objective” “keywords” and “full paper”, together with analysis by two experts. 45 articles were funneled for analysis of this study, focused on the field of articles, number of author(s) in an article, author’s interest, concept or theory and methodology used in each article.

The findings revealed that the policy study was a topic of study in Science and Social Sciences. However, it had not much been conducted with an interdisciplinary approach by political scientists nor public administration scientists, despite being the key subject of the fields, comparing to those who were in the fields of physical sciences and biology. The former group tended to focus on theoretical testing and theory development through case studying and omitted the development of methodology towards policy-related disciplines integration. The problems and obstacles of the development were the different knowledge and experiences of the scholars from different factions. Different study approaches and varied methodology as well as the limited participation among scholars from different fields were also part of the barrier. Therefore, the analysis of policy as an interdisciplinary subject required the consideration of problem context and the sharing of their significances and factors of different fields which best fit in responding to each scenario.

Keywords: Public Policy, Interdisciplinary, Interdisciplinary Public Policy Analysis, Decision-making

บทนำ

โดยทั่วไป องค์ความรู้ (Body of Knowledge) จะประกอบขึ้นจากมโนทัศน์ โครงสร้าง และช่องทางที่จะเข้าถึงความรู้เหล่านั้น ไม่ว่าจะด้วยการรวบรวมค้นคว้า ทดลองปฏิบัติ หรือการวิเคราะห์สังเคราะห์ด้วยแนวทาง หรือวิธีการต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม จากอดีตจนถึงปัจจุบัน องค์ความรู้ได้แตกแขนงเป็นองค์ความรู้ใหม่ ก็ด้วยวิธีการศึกษาค้นคว้าและข้อค้นพบที่ได้ เหล่านี้ ถือเป็นประเด็นในทางวิชาการ ถ้าหากเราพิจารณาในอีกด้านหนึ่ง องค์ความรู้ที่เคยได้รับการพัฒนาขึ้น จะเป็นที่ต้องได้รับการนำมาหลอมรวมเพื่อประโยชน์ในทางปฏิบัติภายใต้สถานการณ์ที่มีความซับซ้อน ซึ่งเป็นที่มาของการพัฒนาการศึกษาและวิจัยแบบสหสาขาวิชา (Hassan & Mathiassen, 2017)

การพัฒนาการศึกษาและการวิจัยแบบสหสาขาวิชา (Interdisciplinary Research) ได้รับความสนใจจากนักวิชาการในหลายหลากสาขามาหลายทศวรรษ (Beland, 2016; Edelenbos, Bressers & Vandenbussche, 2017) ซึ่งได้ขยายผลครอบคลุมไปสู่การประยุกต์วิธีการทางสถิติ คณิตศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์ เพื่อช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล การอธิบายปรากฏการณ์ และการทำนายการเปลี่ยนแปลงหรือผลกระทบอันเกิดจากความซับซ้อนของปัญหาทางสังคม และยังเป็นแนวทางสำคัญในการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะในด้านต่าง ๆ ของรัฐบาล เพื่อการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาประเทศอีกด้วย (Razmak & Belanger, 2016)

นโยบายสาธารณะ (Public Policy) ซึ่งถือเป็นหนึ่งในวิชาหลักของการศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ และในฐานะที่เป็นเครื่องมือของรัฐบาล จึงควรต้องได้รับการพัฒนาและเปิดรับแนวคิดและหลักการจากสาขาวิชาต่าง ๆ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาด้วย ด้วยเหตุนี้ นักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์โดยทั่วไปจึงได้กล่าวว่า การศึกษานโยบายสาธารณะ มีความเป็นสหสาขาวิชา (Kreiss & Christensen, 2013; Bholey, 2014; Beland, 2016; Edelenbos, Bressers & Vandenbussche, 2017) ซึ่งความเป็นสหสาขาวิชา เป็นการบูรณาการองค์ประกอบของศาสตร์ที่แตกต่างกันในหลายลักษณะ เช่น การบูรณาการแนวคิด ระเบียบวิธีการ กระบวนการ หรือแม้แต่การคิดวิเคราะห์ (Klein, 1990) อย่างไรก็ตาม จากสิ่งที่ผู้วิจัยได้สังเกต ทั้งจากการจัดการเรียนการสอน การวิจัย และสภาพแวดล้อมและเหตุการณ์ทางสังคม พบว่า การศึกษาวิชานโยบายสาธารณะในทางรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ยังไม่สามารถพัฒนาให้มีความเป็นสหสาขาวิชาได้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะการบูรณาการองค์ความรู้ข้ามสาขาวิชาเพื่อประกอบการวิเคราะห์นโยบาย

จากที่กล่าวมานี้ การวิเคราะห์และออกแบบนโยบายสาธารณะในทางปฏิบัติ จึงยังมีข้อบกพร่องอยู่มาก ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นในเบื้องต้นว่า ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการขาดการสร้างเชื่อมโยง หรือการบูรณาการระหว่างแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ทั้งในทางสังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์ หรือศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์นโยบาย เพื่อแก้ไขปัญหาในแต่ละประเด็นด้วยความแตกต่างที่เกิดขึ้นท่ามกลางแนวคิด ทฤษฎี และวิธีการศึกษา จึงทำให้การบูรณาการ หรือแม้แต่การประยุกต์องค์ความรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อการแก้ไขปัญหาทางสังคมอย่างใดอย่างหนึ่ง ยังไม่สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้ทำการสำรวจ และวิเคราะห์การศึกษานโยบายสาธารณะในเชิงสหสาขาวิชา ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา คือ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 ถึงปี พ.ศ. 2559 ซึ่งผลจากการวิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางพัฒนาการศึกษานโยบายสาธารณะในเชิงสหสาขาวิชา เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในอนาคตได้ และจะเป็นประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนในสาขาวิชา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และสาขาวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสำรวจการศึกษานโยบายสาธารณะในเชิงสหสาขาวิชาในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 ถึงปี พ.ศ. 2559)
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค หรือข้อจำกัดของการศึกษานโยบายสาธารณะในเชิงสหสาขาวิชาในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 ถึงปี พ.ศ. 2559)

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ปัจจุบันการศึกษา และวิจัยในเชิงสหสาขาวิชาได้รับความสนใจจากนักวิชาการในสถาบันการศึกษาทุกระดับ และกว้างขวางทั้งในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และกลุ่มสาขามนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ หรือแม้แต่การบูรณาการข้ามกลุ่มสาขาวิชา เช่น การวิจัยสหวิทยาการระหว่างสาขาวิชามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และการแพทย์ เพื่อประยุกต์ในการเรียนการสอน แพทยศาสตร์ (Supanatsetakul, 2013) หรือการวิจัยทางด้านกฎหมายและนโยบายสาธารณะ (Kreis & Christensen, 2013) หรือการผนวกรวมองค์ความรู้ทางด้านสังคมศาสตร์เข้ากับงานวิจัยทางด้านพลังงาน (Winskel, 2014) หรือการวิจัยเพื่อแสวงหาแนวทางในการประยุกต์องค์ความรู้ทางด้านแวดล้อมและสังคมศาสตร์ในการศึกษาวิจัยทางการเกษตร (Nuijten, 2011) เป็นต้น

สหสาขาวิชาเป็นการประยุกต์หลักการและมุมมองพื้นฐานของแต่ละสาขาวิชา เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคม แม้ว่านิยามของความเป็นสหสาขาวิชา (Interdisciplinarity) จะมีความหลากหลาย ทั้งนี้ นิยามที่ค่อนข้างชัดเจน คือ การบูรณาการแนวคิด ระเบียบวิธีการ กระบวนการ หรือแม้แต่การคิดวิเคราะห์ ที่มีพื้นฐานจากสาขาวิชาที่แตกต่างกัน เพื่อการศึกษาหรือวิเคราะห์เรื่องใดเรื่องหนึ่ง (Klein, 1990) ตัวอย่างที่สะท้อนความเป็นสหสาขาวิชา เช่น นักวิชาการซึ่งมีพื้นฐานความรู้เฉพาะในสาขาหนึ่ง ๆ เมื่อมารวมทำวิจัยเรื่องใดเรื่องหนึ่งด้วยกันแล้ว จะมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวคิด วิธีการ และเปรียบเทียบผลการวิจัยที่ได้ระหว่างกัน เพื่อร่วมกันทำให้ได้ความรู้ใหม่ แต่ก็ยังคงมีส่วนที่เป็นความรู้เดิมของตนเองอยู่ (Buosonte, 2016)

อย่างไรก็ตาม การศึกษาในเชิงทฤษฎีและการพัฒนาในทางปฏิบัติโดยอาศัยหลักสหสาขาวิชา ยังคงมีประเด็นข้อโต้แย้งอยู่มาก โดย Slavicek (2012) ได้กล่าวว่า ลักษณะเฉพาะหรือความแตกต่างที่เกิดขึ้นระหว่างสาขาวิชา เช่น แนวคิด (Concepts) วิธีการ (Methods) เครื่องมือ (Tools) กระบวนการ (Processes) และทฤษฎี (Theories) มักจะเป็นอุปสรรคต่อการสร้างความร่วมมือระหว่างนักวิชาการที่มีพื้นฐานความรู้ และทักษะที่แตกต่างกัน (Razmak & Belanger, 2016; Arnold, et al., 2017; Tobi & Kampen, 2018) ในขณะที่ Jacobs and Frickel (2009) เสนอว่า ความแตกต่างที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาความเป็นสหสาขาวิชา คือ รูปแบบวิธีคิด (Styles of Thought) ที่แตกต่างกัน พื้นฐานของแนวทางในการวิจัย (Research Traditions) ที่มีหลักการต่างกัน วิธีการต่าง ๆ (Techniques) ที่เกี่ยวข้องไม่เหมือนกัน รวมทั้งการใช้ภาษา (Language) ที่มีความหมายเฉพาะและแตกต่างกัน เป็นต้น (Clark & Wallace, 2015; Hoppe, 2018) จากประเด็นเหล่านี้ อาจตั้งเป็นข้อสังเกตที่สำคัญได้ว่า สรรพสิ่งในโลกนี้ไม่มีมีความแตกต่างกันในเนื้อหา (Content) แต่แนวทางการศึกษาองค์ประกอบ กระบวนการ และระเบียบวิธี ย่อมอยู่ภายใต้หลักการเดียวกันได้ เสมือนว่า “ความจริงคือ สิ่งเดียวแต่การบัญญัติศัพท์ย่อมแตกต่างกันออกไปตามสาขาวิชา”

จากประเด็นที่กล่าวมา การศึกษารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ จำเป็นต้องอาศัยองค์ความรู้จากหลายสาขาวิชา เนื่องด้วยการบริหารงานภาครัฐมีประเด็นปัญหาที่แตกต่างตามบริบท ซึ่งปัญหาสังคมไม่สามารถใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่งในการแก้ไขได้ (Edelenbos, Bressers & Vandenbussche, 2017) การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะในเชิงสหสาขาวิชาจึงมีความสำคัญ ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่สาขาวิชาในกลุ่มเดียวกัน แต่อาจหมายรวมถึง การผสมผสานข้ามกลุ่มสาขาวิชาด้วยและต้องได้รับการพัฒนาให้เกิดผลเป็นรูปธรรม

จากแนวคิดและทฤษฎีที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงได้นำมากำหนดเป็นชุดตัวแปรสำคัญ เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จำนวน 2 ชุด ดังนี้

ตัวแปรชุดที่ 1 เป็นตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของบทความและผู้เขียนบทความ ประกอบด้วย สาขาวิชาของบทความ จำนวนผู้เขียนต่อบทความ และสาขาความเชี่ยวชาญของผู้เขียน

ตัวแปรชุดที่ 2 เป็นตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของบทความ โดยครอบคลุมตัวแปรสำคัญ ประกอบด้วย แนวทางในการศึกษา (Deductive Approach หรือ Inductive Approach) แนวคิดหรือทฤษฎีที่อ้างอิง และระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้

เหตุผลของการเลือกตัวแปรที่กล่าวมาข้างต้น เนื่องจากเป็นตัวแปรที่นำไปสู่การพัฒนาการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะในเชิงสหสาขาวิชา และเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้การบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบวิเคราะห์ห่อภิมาณ (Meta-analysis) โดยอาศัยการเก็บรวบรวมบทความทางวิชาการเพื่อประกอบการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และด้วยวิธีการวิเคราะห์ห่อภิมาณที่ผู้วิจัยนำมาประยุกต์ จะสามารถใช้ในการเปรียบเทียบข้อมูลในเชิงคุณลักษณะและเชิงปริมาณของบทความที่ผ่านกระบวนการคัดกรอง เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคของการบูรณาการองค์ความรู้และระเบียบวิธีการระหว่างศาสตร์ เพื่อใช้ในการศึกษาวิเคราะห์นโยบายสาธารณะได้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการและเงื่อนไขในการเก็บรวบรวมเอกสาร โดยมีรายละเอียด ดังนี้

(1) การคัดเลือกและตรวจสอบคุณภาพของวารสารและบทความ

ฐานข้อมูลวารสารวิชาการระดับนานาชาติที่ใช้ในการอ้างอิงสำหรับการคัดเลือกวารสารวิชาการและบทความ ประกอบด้วย (1) ฐานข้อมูล ERIC (2) ฐานข้อมูล ScienceDirect (3) ฐานข้อมูล Emerald Insight และ (4) ฐานข้อมูล Web of Science ซึ่งสืบค้นได้ทั้งหมด 3,228 เรื่อง โดยกระบวนการในการคัดเลือกวารสารและบทความที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การคัดเลือกบทความจากฐานข้อมูลที่กำหนด โดยอาศัยเครื่องมือการสืบค้นข้อมูลแบบมีเงื่อนไข หรือ Search Engine ซึ่งปรากฏอยู่ในฐานข้อมูลทั้ง 4 ฐาน เป็นตัวช่วยในการสืบค้น ผู้วิจัยใช้คำสืบค้น (Keywords) ประกอบด้วย “นโยบายสาธารณะ” (Public Policy) และ “สหสาขาวิชา” (Interdisciplinary) โดยไม่ได้จำกัดว่าจะต้องเป็นบทความที่มีเนื้อหา หรือเผยแพร่ในวารสารของกลุ่มรัฐศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์เพียงเท่านั้น แต่จะเป็นการรวบรวมบทความจากทุกสาขาวิชาที่เข้าข่ายเงื่อนไขการสืบค้นที่กำหนดข้างต้น

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยใช้เงื่อนไขการสืบค้นเพิ่มเติม โดยให้บทความที่สืบค้น ในรูปแบบของ “Open Access” หรือเป็นเอกสารฉบับเต็ม (Full Paper) การคัดกรองบทความในเบื้องต้น พิจารณาจากชื่อเรื่อง (Title) วัตถุประสงค์ (Objectives) และคำสำคัญ (Keywords) โดยครอบคลุมบทความในรูปแบบต่าง ๆ ประกอบด้วย บทความวิจัย (Research Article) บทความปริทัศน์ (Review Article) รายงานกรณีศึกษา (Case Report) และบทความอภิปราย (Discussion Essay)

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบระดับคุณภาพของบทความที่สืบค้นได้ โดยใช้วิธีการอ้างอิงจากฐานข้อมูล Scimago โดยการตรวจสอบค่า Quartile (Journal Quartile Score) ของวารสารที่บทความนั้น ๆ เผยแพร่อยู่ ซึ่งกำหนดให้อยู่ในระดับไม่ต่ำกว่า Quartile 2 (อ้างอิงผลการจัดกลุ่ม ณ ปี ค.ศ. 2016)

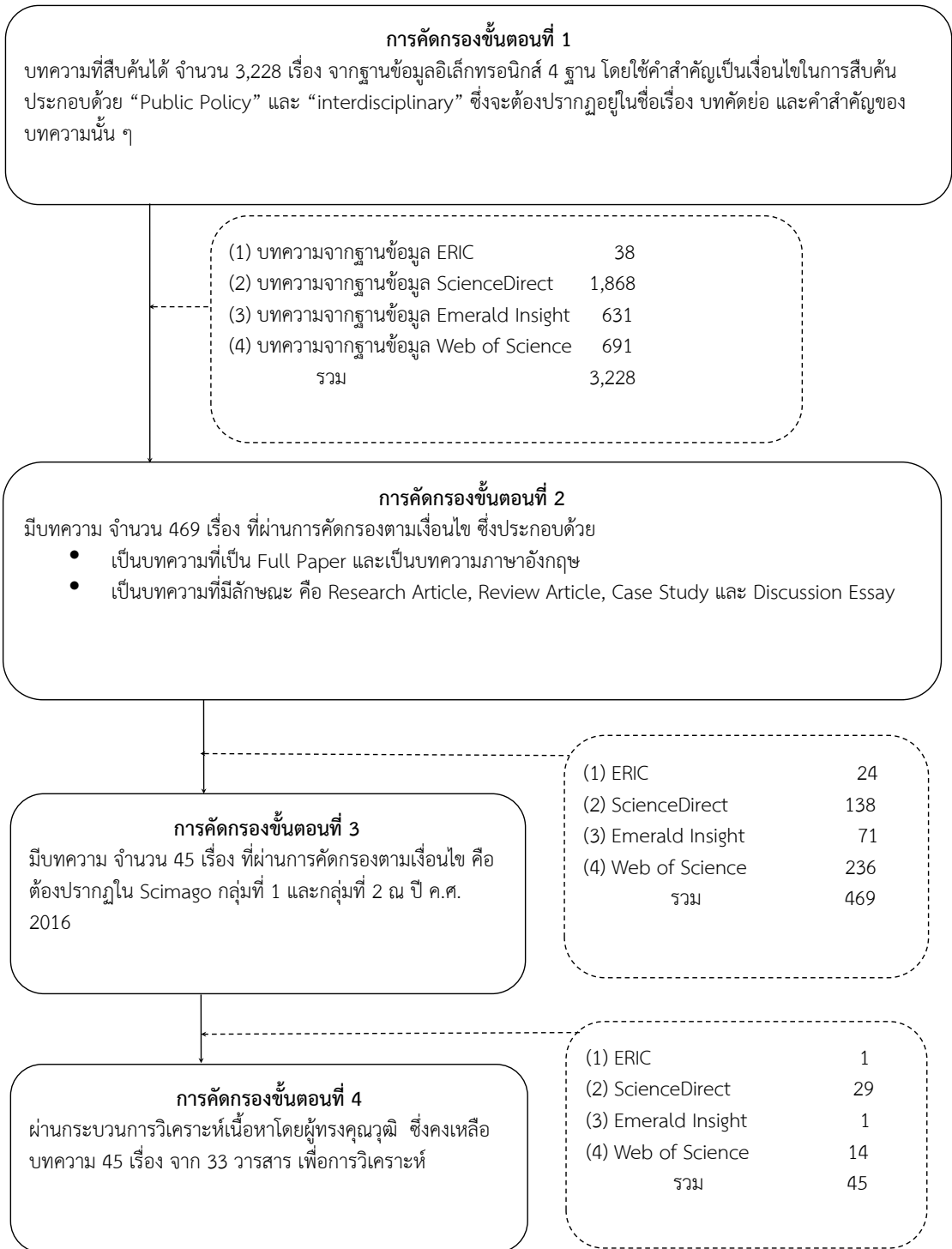
ขั้นตอนที่ 4 การคัดเลือกบทความโดยการพิจารณาเนื้อหาของบทความนั้น ๆ อย่างละเอียดบนพื้นฐานของความเชื่อมโยงสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัย โดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 2 ท่าน เพื่อช่วยดำเนินการพิจารณาและให้ความเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาของบทความอย่างเป็นอิสระ กรณีที่มีความเห็นขัดแย้งในเนื้อหาของบทความเรื่องใดที่อาจจะไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์หรือกรอบแนวคิดในการวิจัย ผู้วิจัยก็จะตัดบทความเรื่องนั้นออกจากรายการ จนเหลือ 45 เรื่อง

(2) การกำหนดคุณสมบัติของบทความ

คุณสมบัติของบทความที่กำหนด จะต้องเป็นบทความที่มีเนื้อหาหลักเกี่ยวข้องกับ (1) การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ เนื่องด้วยถ้าหากการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ ไม่มีความชัดเจนหรือไม่ครอบคลุมประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องแล้ว การนำนโยบายไปปฏิบัติ ก็จะไม่ชัดเจนหรือไม่ครอบคลุมประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องด้วย เช่นเดียวกัน และ (2) เป็นการวิเคราะห์ในเชิงสหสาขาวิชา ตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการวิจัยที่กำหนด บทความดังกล่าว จะต้องเผยแพร่อยู่ในวารสารวิชาการตามที่ได้รับการคัดกรองตาม (1) ข้างต้น นอกจากนี้ บทความที่เก็บรวบรวม จะต้องได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ระหว่างปี พ.ศ. 2550 ถึงปี พ.ศ. 2559 เพื่อประกอบการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้

(3) สรุปผลการสืบค้นข้อมูล

จากการดำเนินการสืบค้นข้อมูลตามกระบวนการที่กำหนด สามารถแสดงขั้นตอนและผลลัพธ์ของแต่ละขั้นตอนได้ดังภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการคัดกรองเอกสารเพื่อการวิจัย

จากขั้นตอนการคัดกรองเอกสารที่นำเสนอข้างต้น ผู้วิจัยได้ทำการสรุปบทความที่สืบค้นได้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปจำนวนวารสารและบทความที่ใช้ในการศึกษา

ฐานข้อมูล	จำนวนบทความตามเงื่อนไขขั้นตอนที่ 2	จำนวนวารสารตามขั้นตอนที่ 4	บทความตามเงื่อนไขขั้นตอนที่ 4 ⁽⁵⁾
(1) ERIC ⁽¹⁾	24	1	1
(2) ScienceDirect ⁽²⁾	138	20	29
(3) Emerald Insight ⁽³⁾	71	1	1
(4) Web of Science ⁽⁴⁾	236	11	14
รวม	469	33	45

หมายเหตุ

- (1), (2) สืบค้นข้อมูลวารสารช่วงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2561
- (3), (4) สืบค้นข้อมูลวารสารช่วงเดือนกันยายน พ.ศ. 2561
- (5) บทความที่ผ่านการคัดกรองตามเงื่อนไขขั้นตอนที่ 4

ผลการศึกษา

จากกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลและคัดกรองที่กำหนด รวมทั้งการวิเคราะห์ผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย สามารถสรุปผลได้ ดังนี้

1. ผลสำรวจการศึกษาวិเคราะห์นโยบายสาธารณะในเชิงสหสาขาวิชา

จากการคัดกรองบทความตามเนื้อหาสำคัญ คือ การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะในเชิงสหสาขาวิชา ซึ่งครอบคลุมทั้งบทความที่เผยแพร่ในงานวิจัยประยุกต์และงานวิจัยฐาน โดยไม่จำกัดอยู่ในสาขาวิชาใดสาขาวิชาหนึ่งในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา คือ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 ถึงปี พ.ศ. 2559 พบว่ามีบทความที่เกี่ยวข้องกับขอบเขตการวิจัยที่กำหนด จำนวน 45 เรื่อง จากฐานข้อมูลที่กำหนด คือ (1) ฐานข้อมูล ScienceDirect จำนวน 29 เรื่อง (2) ฐานข้อมูล ERIC จำนวน 1 เรื่อง (3) ฐานข้อมูล Emerald Insight จำนวน 1 เรื่อง และ (4) ฐานข้อมูล Web of Science จำนวน 14 เรื่อง

2. การวิเคราะห์ข้อมูล และปัญหาและอุปสรรค

2.1 ลักษณะของบทความและผู้เขียน

จากการตรวจสอบขอบเขตและวัตถุประสงค์ของวารสาร รวมทั้งเนื้อหาของบทความที่ผ่านการคัดกรองตามเงื่อนไขที่กำหนด โดยเปรียบเทียบกับมาตรฐานสากลการจัดจำแนกการศึกษา (International Standard Classification of Education: ISCED) พบว่าเป็นบทความที่จัดอยู่ในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ จำนวน 34 เรื่อง จากจำนวนบทความที่เก็บรวบรวมทั้งหมด 45 เรื่อง หรือคิดเป็นร้อยละ 75.56 โดยบทความในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ดังกล่าว ครอบคลุมสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ และวิศวกรรมศาสตร์ ดังตารางที่ 2 ในขณะที่บทความอีกจำนวน 11 เรื่อง เป็นบทความที่จัดอยู่ในกลุ่มสาขาวิชาสังคมศาสตร์

ตารางที่ 2 กลุ่มสาขาวิชาของวารสารและบทความ

กลุ่มสาขาวิชาของวารสาร	บทความ (เรื่อง) (n = 45)	สัดส่วน (ร้อยละ)
1. เกษตรศาสตร์	4	8.89
2. บริหารธุรกิจ	1	2.22
3. วิทยาศาสตร์กายภาพ	3	6.67
4. วิทยาศาสตร์ชีวภาพ	3	6.67
5. วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม	6	13.33
6. วิทยาศาสตร์สุขภาพ	10	22.22
7. วิศวกรรมศาสตร์	5	11.11
8. ศึกษาศาสตร์	1	2.22
9. สถาปัตยกรรมและอาคาร	1	2.22
10. สังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์	11	24.44
รวม	45	100.00

ในกรณีของบทความในกลุ่มสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ข้างต้น ยังสามารถแจกแจงรายละเอียดแนวคิดหรือทฤษฎีที่ปรากฏอยู่ในบทความได้ คือ (1) แนวคิดทางด้านรัฐศาสตร์ 3 เรื่อง (2) แนวคิดทางด้านจิตวิทยาและการรับรู้ จำนวน 1 เรื่อง (3) แนวคิดทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 2 เรื่อง (4) แนวคิดทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวน 2 เรื่อง และ (5) แนวคิดทางด้านมานุษยวิทยาและสังคมวิทยา จำนวน 3 เรื่อง

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาข้อมูลที่น่าเสนอในตารางที่ 2 ประกอบกับข้อมูลตามตารางที่ 3 การพัฒนาความเป็นสหสาขาวิชาจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากนักวิชาการที่มีความสนใจ มีความรู้ และมีความเชี่ยวชาญที่แตกต่างกัน เพื่อประกอบการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค หรือข้อจำกัดของการพัฒนาความเป็น สหสาขาวิชาในการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะได้ (Arnold, et al., 2017; Tobi & Kampen, 2018) ซึ่งข้อมูลตามตารางที่ 3 และตารางที่ 4 ได้สะท้อนเกี่ยวกับระดับความร่วมมือระหว่างนักวิชาการในสาขาวิชาที่แตกต่างกัน

ตารางที่ 3 จำนวนผู้เขียนต่อบทความ

จำนวนผู้เขียนต่อบทความ	บทความ (เรื่อง) (n = 45)	สัดส่วน (ร้อยละ)
1. จำนวน 1 คน	14	31.11
2. จำนวน 2 คน	9	20.00
3. จำนวน 3 คน	7	15.56
4. จำนวน 4 คน	4	8.89
5. จำนวน 5 คน	1	2.22
6. จำนวน 6 คน	5	11.11
7. จำนวน 9 คน	3	6.67
8. จำนวน 12 คน	2	4.44
รวม	45	100.00

จากตารางที่ 3 เมื่อพิจารณาโดยหลักการแล้ว จำนวนผู้เขียนจะมีส่วนสัมพันธ์กับการสื่อสาร แลกเปลี่ยนความรู้และความเชี่ยวชาญระหว่างกันของผู้เขียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เขียนที่มีความเชี่ยวชาญใน สาขาวิชาที่แตกต่างกัน ลักษณะเช่นนี้ สามารถพิจารณาได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของแนวทางการพัฒนาการศึกษา วิจัยให้มีความเป็นสหสาขาวิชา อย่างไรก็ตาม มีการตั้งข้อสังเกตว่า การวิเคราะห์นโยบายโดยอาศัยองค์ความรู้ ที่หลากหลาย อาจช่วยให้เกิดความครอบคลุมในเชิงมิติของการวิเคราะห์ แต่อาจขาดความลึกซึ้งในเชิงของ เนื้อหา เนื่องด้วยรากฐานความคิดและมุมมองที่มีความแตกต่างกันหรืออาจขัดแย้งกัน (Pellmar & Eisenberg, 2000; Tobi & Kampen, 2018) นอกจากนี้ รูปแบบของระเบียบวิธีวิจัย หรือข้อสนับสนุนในเชิงแนวคิดหรือ ทฤษฎีที่มีต่อกรณีศึกษาอาจมีความแตกต่างกันด้วย อุปสรรคสำคัญอีกประการหนึ่ง ก็คือ ภาษา และการสื่อ ความหมาย ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการทำความเข้าใจระหว่างนักวิชาการ ศาสตร์แต่ละแขนงมีการใช้คำศัพท์ เฉพาะ (Jargon หรือ Technical Term) ทั้งความหมาย และลักษณะการใช้ที่อาจมีความแตกต่างกันไม่มาก ก็น้อย (Slavicek, 2012)

จากประเด็นที่กล่าวมา เมื่อพิจารณาในรายละเอียดเกี่ยวกับจำนวนผู้เขียนและสาขาความ เชี่ยวชาญ สามารถแจกแจงรายละเอียดได้เป็น 2 กรณีสำคัญ (ตามตารางที่ 4) ดังนี้

กรณีที่ 1 คือ บทความที่มีผู้เขียนที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาเดียวกันเพียง 1 สาขาวิชา สามารถแจกแจงรายละเอียดเป็นกรณีย่อยได้ ดังนี้

(1) บทความที่มีผู้เขียนเพียงคนเดียว ซึ่งมีความเชี่ยวชาญโดยตรงกับการศึกษานโยบาย สาธารณะ

(2) บทความที่มีผู้เขียนเพียงคนเดียว ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาอื่นที่ไม่ใช่ในนโยบาย สาธารณะ แต่ดำเนินการวิจัยและเขียนบทความที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะจากหลักสาขาวิชาที่ตนเอง เชี่ยวชาญ

(3) บทความที่มีผู้เขียนร่วมซึ่งมีความเชี่ยวชาญโดยตรงเกี่ยวกับการศึกษานโยบายสาธารณะ

(4) บทความที่มีผู้เขียนร่วมซึ่งมีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาอื่นที่ไม่ใช่ในนโยบายสาธารณะ แต่ดำเนินการวิจัย และเขียนบทความที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะจากหลักสาขาวิชาที่ตนเองเชี่ยวชาญ

กรณีที่ 2 คือ บทความที่ระบุว่าผู้เขียนซึ่งมีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถแจกแจงรายละเอียดเป็นกรณีย่อยได้ ดังนี้

(1) บทความที่ผู้เขียนร่วมทั้งหมดมีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาอื่นที่ไม่ใช่ในนโยบายสาธารณะ แต่ร่วมดำเนินการวิจัยและเขียนบทความที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะจากหลักสาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ

(2) บทความที่ผู้เขียนร่วมบางคนมีความเชี่ยวชาญทางด้านการบริหารรัฐกิจหรือรัฐศาสตร์ ซึ่งครอบคลุมถึงนโยบายสาธารณะด้วย

ตารางที่ 4 จำนวนผู้เขียนและสาขาความเชี่ยวชาญ

ความเชี่ยวชาญของผู้เขียน	จำนวนบทความ (n=45)
1. บทความที่มีผู้เขียนคนเดียว และสาขาความเชี่ยวชาญ	
1.1 รัฐประศาสนศาสตร์	3
1.2 รัฐศาสตร์	2
1.3 สาขาอื่น ๆ	9
2. บทความที่มีผู้เขียนหลายคน และสาขาความเชี่ยวชาญ	
2.1 รัฐประศาสนศาสตร์	1
2.2 รัฐศาสตร์	2
3. บทความที่มีผู้เขียนหลายคน ซึ่งผู้เขียนร่วมอย่างน้อย 1 คนมีความเชี่ยวชาญทางด้านรัฐศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์	8
4. บทความที่มีผู้เขียนหลายคน ซึ่งผู้เขียนทั้งหมดเชี่ยวชาญในสาขาวิชาอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ทางด้านรัฐศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์	20
รวม	45

2.2 เนื้อหาและแนวทางการศึกษาของบทความ

เพื่อฉายภาพการพัฒนาความเป็นสหสาขาวิชาของการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ ผู้วิจัยได้ทำการสรุปข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการศึกษาเชิงเปรียบเทียบ ระหว่างแนวทางแบบนิรนัย (Deductive) และแนวทางแบบอุปนัย (Inductive) ซึ่งปรากฏอยู่ในบทความที่เก็บรวบรวมได้ กระบวนการในการพัฒนาหรือตรวจสอบแนวคิดหรือทฤษฎี สามารถจำแนกได้ 2 แนวทางสำคัญ

แนวทางแบบนิรนัย (Deductive Method) ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วจะปรากฏในรูปแบบของการวิจัยในเชิงปริมาณ (quantitative research) เพื่อใช้ในการทดสอบทฤษฎี (Test the Theory) และแนวทางแบบอุปนัย (Inductive Method) ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วจะปรากฏอยู่ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีลักษณะที่เปรียบได้กับการพัฒนาแนวคิดหรือทฤษฎี (Develop the Theory) (Tobi & Kampen, 2018) ด้วยลักษณะพื้นฐานเหล่านี้ ผู้วิจัยได้ทำการแจกแจงบทความตามแนวทางการศึกษา โดยสรุปได้ คือ (1) บทความที่ใช้แนวทางการศึกษาแบบอุปนัย มีจำนวน 40 บทความ หรือคิดเป็นร้อยละ 88.89 และ (2) บทความที่ใช้แนวทางการศึกษาแบบนิรนัย มีจำนวน 5 บทความ หรือคิดเป็นร้อยละ 11.11

ข้อมูลดังกล่าว ยังมีความสอดคล้องกับข้อมูลที่สรุปในตารางที่ 5 ทั้งในส่วนของแนวคิดหรือทฤษฎีที่ได้รับการนำมาประยุกต์ หรือแม้แต่ลักษณะของการนำเสนอ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นงานวิจัยแบบฐานราก (Grounded Theory) กล่าวคือ เป็นการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมเพื่อนำไปสู่การสร้างมโนทัศน์ (Concept) และหาความเชื่อมโยงจากมโนทัศน์ต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อสรุปในเชิงทฤษฎี ทั้งนี้ ปัญหาที่พบ คือ การมีคุณลักษณะเฉพาะที่อาจไม่สามารถประยุกต์เป็นการทั่วไปได้ (Generalization) (Chun, Birks & Francis, 2019) ซึ่งมีความต่างจากทฤษฎีหลัก หรือทฤษฎีมหภาพ (Grand Theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ได้จากการวิเคราะห์เชิงอนุมาน โดยใช้หลักตรรกวิทยาแล้วได้ประเด็นที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ เพื่อใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ใด ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งมีลักษณะคล้ายกฎเกณฑ์ที่ใช้ได้โดยทั่วไป และสามารถทดสอบความถูกต้องได้ในเชิงประจักษ์

เมื่อพิจารณาตามข้อมูลตารางที่ 5 แม้ว่าลักษณะของการใช้แนวคิดและทฤษฎีจะเน้นในเชิงทฤษฎีฐานรากเป็นส่วนใหญ่ แต่จากข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ก็ยังคงพบว่า ส่วนใหญ่ยังเป็นการพยายามที่จะตรวจสอบทฤษฎีที่มีอยู่เป็นสำคัญ

ตารางที่ 5 จำนวนผู้เขียนและสาขาความเชี่ยวชาญ

แนวคิดและทฤษฎี	จำนวนบทความ (เรื่อง) (n = 45)	สัดส่วน (ร้อยละ)
1. สาขาวิชา		
1.1 การบริหารรัฐกิจหรือรัฐศาสตร์	7	15.56
1.2 สาขาวิชาอื่น ๆ	38	84.44
รวม	45	100.00
2. ลักษณะของการใช้แนวคิดหรือทฤษฎี		
2.1 ทฤษฎีหลัก	6	13.33
2.2 ทฤษฎีฐานราก	39	86.67
รวม	45	100.00

ในกรณีของการกำหนดกระบวนการวิจัยนั้น พบว่า มีความแตกต่างกันไปตามแต่ระดับพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ของผู้มีส่วนร่วมในงานวิจัยนั้น ๆ (Slavicek, 2012; Clark & Wallace, 2015) ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้สรุประเบียบวิธีวิจัยที่ปรากฏอยู่ในบทความ รวมทั้งจำแนกประเภทของวิธีการวิจัย ทั้งในเชิงปริมาณ คุณภาพ และผสมผสาน โดยมีรายละเอียดตามตารางที่ 6 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 6 ระเบียบวิธีวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยหรือประเภทของข้อมูลในการนำเสนอในบทความ	จำนวนบทความ (เรื่อง) (n = 45)	สัดส่วน (ร้อยละ)
1. ข้อมูลเชิงปริมาณ	5	11.11
2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ	30	66.67
3. การผสมผสาน	10	22.22
รวม	45	100.00

อภิปรายผล

จากข้อมูลที่น่าเสนอข้างต้น สามารถอภิปรายสาระสำคัญตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

1. การศึกษาวิเคราะห์นโยบายสาธารณะในเชิงสหสาขาวิชา

หากกล่าวว่า สหวิทยาการ คือ การบูรณาการความรู้และระเบียบวิธีโดยมุ่งความสนใจไปที่การแก้ไขปัญหา (Clark & Wallace, 2015) จากข้อมูลที่น่าเสนอข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะในเชิงสหสาขาวิชา โดยเฉพาะในกลุ่มนักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ที่มีองค์

ความรู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง ยังอยู่ในขอบเขตที่ค่อนข้างจำกัด และยังไม่พัฒนาไปสู่ความเป็นสหสาขาวิชาอย่างแท้จริง ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วยังมีลักษณะเป็นการตรวจสอบทฤษฎี โดยใช้วิธีการในเชิงนิรนัย (Deductive Approach) หรือกล่าวได้ว่าโดยส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยในเชิงปริมาณ และงานวิจัยประยุกต์กับกรณีศึกษา ซึ่งยังไม่ได้มุ่งเน้นการแสวงหาแนวทางการบูรณาการองค์ความรู้ระหว่างสาขาวิชาที่แตกต่างกัน เพื่อการวิเคราะห์ แม้ว่าจะมีนักวิชาการทางด้านนโยบายสาธารณะจำนวนมากที่เสนอว่า การศึกษานโยบายสาธารณะต้องมีลักษณะเป็นสหสาขาวิชา เนื่องด้วยสภาพปัญหาที่มีความเป็นพลวัต ทว่าจากข้อมูลที่ปรากฏก็ยังไม่สามารถสะท้อนให้เห็นตามข้อเสนอดังกล่าวได้อย่างชัดเจน

จากปัญหานี้ อาจสะท้อนความแตกต่างได้ 2 ลักษณะ คือ (1) การศึกษาแนวทางการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะให้อยู่ในรูปแบบสหสาขาวิชา และ (2) การศึกษาวิธีการใช้หลักสหสาขาวิชาเพื่อการพัฒนาการศึกษานโยบายสาธารณะ ด้วยลักษณะที่กล่าวมา แม้ว่าการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะในรูปแบบสหสาขาวิชาจะได้รับการนำเสนอโดยนักวิชาการในกลุ่มสาขาวิชารัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ก็ตาม ทว่าลักษณะที่ปรากฏยังคงเป็นเพียงพหุสาขาวิชา โดยไม่มีการหลอมรวมแนวทางการศึกษาให้เป็นหนึ่งเดียวกัน (Multidisciplinary) (Repko, Szostak & Buchberger, 2014) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นเพียงจุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่การพัฒนาการศึกษานโยบายสาธารณะให้อยู่ในรูปแบบสหสาขาวิชาเท่านั้น

หากพิจารณาในอีกด้านหนึ่ง ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ตามกรอบแนวคิดการวิจัยโดยส่วนใหญ่สะท้อนไปในทิศทางเดียวกันว่า การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะในเชิงสหสาขาวิชา จะได้รับความสนใจและนำเสนอโดยนักวิชาการที่อยู่ในกลุ่มสาขาวิชาอื่นมากกว่า โดยเฉพาะในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพและวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม ซึ่งจากการทบทวนเนื้อหาของบทความทั้งหมดแล้ว ก็ยังพบว่า โดยส่วนใหญ่ยังเป็นเพียงการให้ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปสู่การพัฒนาความเป็นสหสาขาวิชา มากกว่าที่จะเป็นการแสดงแนวคิด ทฤษฎี ตัวแบบ หรือวิธีการใด ๆ ที่มีความเป็นสหวิทยาการอย่างชัดเจนเช่นเดียวกันกับข้อเสนอจากกลุ่มนักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

นอกจากนี้ ถึงแม้ว่าจะมีนักวิชาการในสาขาวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ที่ได้มีส่วนร่วมในการศึกษาวิจัยร่วมกับนักวิชาการจากสาขาวิชาอื่น ทว่างานวิจัยเหล่านั้นยังถูกจัดอยู่ในกลุ่มสาขาวิชาอื่นมากกว่า หรืออาจกล่าวได้ในอีกนัยหนึ่ง คือ เนื้อหาสำคัญของบทความเป็นการวิเคราะห์กรณีศึกษาเป็นสำคัญ มากกว่าที่จะทำการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการศึกษานโยบายสาธารณะในรูปแบบสหสาขาวิชา เช่น การวิเคราะห์นโยบายการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม การวิเคราะห์นโยบายการบริการสาธารณสุข และการวิเคราะห์นโยบายการบริหารจัดการพลังงาน เป็นต้น ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้อง คือ เนื้อหาที่ปรากฏอยู่ในบทความที่มีผู้เขียนหลายคน โดยส่วนใหญ่แล้ว ยังมีเนื้อหาที่อ้างอิงแนวคิดหรือทฤษฎีอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นหลักอยู่โดยไม่ปรากฏแนวคิดหรือทฤษฎีหรือระเบียบวิธีอื่น ๆ ที่ผ่านกระบวนการบูรณาการระหว่างศาสตร์ให้เห็นอย่างชัดเจน

จากที่อภิปรายข้างต้น จึงสามารถสรุปได้ว่า การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ โดยเฉพาะในกลุ่มนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ ยังไม่ได้สะท้อนความเป็นสหสาขาวิชาอย่างชัดเจน อีกทั้งยังมีขอบเขตที่จำกัดอยู่เฉพาะในส่วนที่เป็นการทดสอบแนวคิดหรือทฤษฎีเป็นหลัก

2. ปัญหา อุปสรรค หรือข้อจำกัดของการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะในเชิงสหสาขาวิชา

ตามที่ได้อภิปรายในหัวข้อที่ 1 ข้อสังเกตสำคัญที่สะท้อนภาพปัญหา อุปสรรค หรือข้อจำกัดของการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะในเชิงสหสาขาวิชา สามารถสรุปได้ 2 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

(1) การบูรณาการความร่วมมือระหว่างนักวิชาการจากสาขาวิชาที่แตกต่างกันในกระบวนการศึกษาวิจัย และการพัฒนาแนวทางการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะในเชิงสหสาขาวิชา ยังคงถูกจำกัดด้วยลักษณะของการมีส่วนร่วมระหว่างนักวิชาการ จากที่ผู้วิจัยได้ทำการอภิปรายในหัวข้อก่อนหน้านี้ การมีส่วนร่วมในกระบวนการศึกษาวิจัยของนักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ยังอยู่ในลักษณะของผู้ร่วมวิจัย มากกว่าที่จะเป็นผู้วิจัยหลัก ซึ่งประเด็นนี้จะกลายมาเป็นข้อจำกัดในการศึกษาและพัฒนาการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะในรูปแบบสหสาขาวิชา

ในประเด็นนี้ ยังมีผลสืบเนื่องถึงการแลกเปลี่ยนแนวคิด ทฤษฎี ระเบียบวิธีวิจัยในกระบวนการศึกษาวิเคราะห์นโยบายด้วย จากแนวคิดของ Fan (2013) ระบุว่า ด้วยความเป็นสหสาขาวิชา นโยบายสาธารณะ จึงมีสถานะเสมือนหนึ่งเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่าง รูปแบบการศึกษาแบบดั้งเดิมที่ไม่มีการผสมผสานองค์ความรู้จากสาขาวิชาอื่น ๆ ให้เข้ากับความต้องการในการวิจัยเชิงนโยบายสมัยใหม่ ภายใต้บริบทของการดำเนินงานของรัฐบาล ซึ่งต้องการการวิเคราะห์ข้อมูลตามสภาพความเป็นจริง เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจแบบองค์รวม ประกอบกับการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติและการประเมินผลนโยบายนั้น จำเป็นต้องอาศัยองค์ความรู้ในสาขาวิชาอื่น ๆ ร่วมด้วย

(2) ช่องว่างของแนวคิด ทฤษฎี และระเบียบวิธีวิจัย เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะให้มีความเป็นสหสาขาวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างสาขาวิชาที่มีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง เช่น รัฐประศาสนศาสตร์และสาธารณสุขศาสตร์หรือการแพทย์ หรือรัฐศาสตร์และธรณีวิทยา เป็นต้น (Pellmar & Eisenberg, 2000) ความแตกต่างเหล่านี้ กลายเป็นตัวแปรสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการสร้างตัวแบบที่มีความเชื่อมโยงในเชิงแนวคิดหรือทฤษฎีระหว่างสาขาวิชา ซึ่งหมายรวมถึงระเบียบวิธีวิจัยที่อาจมีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามสาขาวิชานั้น ๆ (Fan, 2013; Repko, Szostak & Buchberger, 2014; Arnold, et al., 2017)

จากที่กล่าวมา ข้อจำกัดไม่ได้เกิดขึ้นจากการเปิดใจของนักวิชาการเพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นองค์ความรู้ที่แตกต่างกัน ซึ่งจะมีแนวคิด ทฤษฎี หรือแม้แต่วิธีการศึกษาที่แตกต่างกันไปด้วย การบูรณาการในเชิงแนวคิดและทฤษฎี ซึ่งมีรากฐานเฉพาะของแต่ละสาขาวิชา จึงเป็นประเด็นที่กลายมาเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาความเป็นสหวิทยาการของการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ จากประเด็นนี้เอง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการยอมรับซึ่งกันและกันระหว่างนักวิชาการที่มีพื้นฐานความรู้แตกต่างกัน จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญของการบูรณาการระหว่างศาสตร์

ข้อเสนอแนะ

จากการอภิปรายผลตามรายละเอียดข้างต้น ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะในเชิงสหสาขาวิชา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎี

การบูรณาการ (Integration) หรือการพัฒนาไปสู่ความเป็นสหสาขาวิชาของการศึกษาวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ อาจไม่จำเป็นต้องมีการพัฒนาตัวแบบ แนวคิด ทฤษฎีให้มีความเฉพาะ ในทางกลับกัน การศึกษาวิเคราะห์และกำหนดนโยบายสาธารณะ โดยหลักสำคัญแล้วควรมุ่งเน้นในเชิงปฏิบัติ ซึ่งผลของการปฏิบัติ

จะกลายมาเป็นบทเรียนสำหรับการพัฒนาแนวทางในเชิงแนวคิดหรือทฤษฎี หากพิจารณาโดยหลักการจะสังเกตได้ว่า ความเป็นสหสาขาวิชาและความซับซ้อนของปัญหา เป็นประเด็นที่มีความสัมพันธ์กัน ยิ่งปัญหามีความซับซ้อนเพียงใด การแก้ไขปัญหายิ่งต้องใช้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรของปัญหาเหล่านั้น

หากพิจารณาตีความแล้ว จะพบว่า ความเป็นสหสาขาวิชาจะเกิดขึ้นท่ามกลางการดำเนินการในทางปฏิบัติ ทั้งที่เป็นปัญหาทั่วไปหรือเป็นปัญหาเฉพาะ ข้อเสนอเช่นว่านี้ จะเป็นจริงเมื่อเข้าสู่กระบวนการปฏิบัติแล้วเท่านั้น ซึ่งนั่นก็หมายความว่า การพัฒนาความเป็นสหสาขาวิชาของการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการดำเนินการใด ๆ เกิดขึ้นในทางปฏิบัติจริง มากกว่าจะเป็นการดำเนินการวิเคราะห์แนวคิดหรือทฤษฎี ที่สำคัญแนวคิดหรือทฤษฎีที่อาจจะถูกพัฒนาขึ้นได้นั้น ก็ไม่สามารถที่จะกลายมาเป็นทฤษฎีหลักได้สำหรับทุกกรณีปัญหา

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

จากข้อเสนอแนะในเชิงทฤษฎีข้างต้น ผู้วิจัยได้ใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการให้ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ โดยมีรายละเอียด ดังนี้ (1) ผู้สนใจศึกษาและพัฒนานโยบายสาธารณะควรต้องพิจารณาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักวิชาการ หรือผู้เชี่ยวชาญจากต่างสาขา เพื่อการศึกษวิเคราะห์และกำหนดนโยบายให้มีความครอบคลุมปัญหามากขึ้น ทั้งนี้ เนื่องด้วยความหลากหลายของปัญหาที่เกี่ยวข้อง จะต้องอาศัยนักวิชาการ หรือผู้เชี่ยวชาญจากสาขาวิชาที่แตกต่างกันตามสถานการณ์ และ (2) ความหลากหลายของนักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญที่เข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ ควรต้องมีการแลกเปลี่ยนแนวคิดและสร้างข้อตกลงเบื้องต้นก่อน การดำเนินการศึกษาวิจัย เช่น กรอบแนวคิด ทฤษฎี ระเบียบวิธีวิจัย เครื่องมือวิจัย การอ่านหรือแปลผล หรือการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาการวิจัยตามความเชี่ยวชาญเฉพาะ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- ฉันทพล ศุภณัฐเศรษฐกุล. (2556). สหวิทยาการระหว่างสาขาวิชามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และการแพทย์ เพื่อประยุกต์ในการเรียนการสอนแพทยศาสตร์. **ธรรมศาสตร์เวชสาร**, 13 (3): 380-392.
- รัตน์ บัวสนธิ์. (2559). การวิจัยแบบไร้กำแพงทางวิชาการ. **วารสารราชพฤกษ์**, 14 (1): 1-5.
- Arnold, C. A., Gosnell, H., Benson, M. H. & Craig, R. K. (2017). Cross-interdisciplinary Insights Into Adaptive Governance and Resilience. **Ecology and Society**, 22(4). 14.
- Beland, D. (2016). Identity, Politics and Public Policy. **Critical Policy Studies**, 11 (1): 1-18.
- Bholey, M. (2014). Public Policy and Design: An Interdisciplinary Approach to Improve Policy Performance. **Global Journal of Finance and Management**, 6(2). 151-156.
- Chun. T, Y., Birks, M., & Francis, K. (2019). Grounded Theory Research: A Design Framework for Novice Researchers. **SAGE Open Medicine**, 7. 1-8.
- Clark, S. G. & Wallace R. L. (2015). Integration and Interdisciplinarity: Concepts, Frameworks, and Education. **Policy Sciences**, 48. 233-255.

- Edelenbos, J., Bressers, N. & Vandenbussche, L. (2017). Evolution of Interdisciplinary Collaboration: What are Stimulating Conditions? **Science and Public Policy**, **44**(4). 451-463.
- Fan, L. L. (2013). Canonic Texts in Public Policy Studies: A Quantitative Analysis. **Journal of Public Affairs Education**, **19**(4). 681-704.
- Hassan, N. R., & Mathiassen, L. (2017). Distilling a Body of Knowledge for Information Systems Development. **Information System Journal**, **28**(1). 175-226.
- Hoppe, R. (2018). Rules-of-thumb For Problem-structuring Policy Design. **Policy Design and Practice**, **1**(1). 12-29.
- Jacobs, A. & Frickel, S. (2009). Interdisciplinarity: A Critical Assessment. **Annual Review of Sociology**, **35**. 43-65.
- Klein, J. T. (1990). **Interdisciplinarity: History, Theory, and Practice**. Detroit: Wayne State University.
- Kreis, A. M. & Christensen, R. K. (2013). Law and public policy. **Public Policy Studies Journal**, **41**(S1). 38-52.
- Nuijten, E. (2011). Combining Research Styles of the Natural and Social Sciences in Agricultural Research. **NJAS-Wageningen Journal of Life Sciences**, **57**(3-4). 197-205.
- Pellmar, T. C. & Eisenberg, L. (Eds.) (2000). **Bridging Disciplines in the Bbrain, Behavioral, and Clinical Sciences**. Washington, D.C.: National Academy.
- Razmak, J. & Belanger, C. H. (2016). Interdisciplinary Approach: A Lever to Business Innovation. **International Journal of Higher Education**, **5**(2). 173-182.
- Repko, A. F., Szostak, R. & Buchberger, M. P. (2014). Introduction to Interdisciplinary Studies. London: SAGE.
- Slavicek, G. (2012). Interdisciplinary-A historical Reflection. **International Journal of Humanities and Social Science**, **2** (20): 107-113.
- Tobi, H. & Kampen, J. K. (2018). Research Design: The Methodology for Interdisciplinary Research Framework. **Quality & Quantity**, **52**(3). 1209-1225.
- Winkel, M. (2014). Embedding Social Sciences in Interdisciplinary Research: Recent Experiences from Interdisciplinary Energy Research. **Science as Culture**, **23**(3). 413-418.

Translated Thai References

Buosonte, R. (2016). Non-Boundary Research Method. *Ratchaphruek Journal*, 14(1). 1-5.
(in Thai)

Supanatsetakul, N. (2013). Interdisciplinary Studies: Humanities, Social Sciences and Medicine for Applying in the Medical Instruction. *Thammasat Medical Journal*, 13(3). 380-392. (in Thai)

คณะผู้เขียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธนวัฒน์ พิมลจินดา

คณะกรรมการจัดการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยบูรพา

เลขที่ 169 ถนนลงหาดบางแสน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 20131

e-mail: pimoljinda_t@hotmail.com

ดร. สุนี หงษ์วิเศษ

คณะกรรมการจัดการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยบูรพา

เลขที่ 169 ถนนลงหาดบางแสน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 20131

e-mail: suneeh@go.buu.ac.th